

INTEGRAREA PERSPECTIVEI DE GEN ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR: LISTĂ DE VERIFICARE PENTRU FACULTĂȚILE DE DREPT

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

This document has been produced as part of a project co-funded by the European Union and the Council of Europe. The views expressed herein can in no way be taken to reflect the official opinion of either party.

Th opinions expressed in this work are the responsibility of the author and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe

All requestes concerning the reproduction of translation of all or part of this document should be addressed to the Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedax or publishing@coe.int)

All other correspondence concerning this document should be addressed to the Equality Division of the Directorate General of Democracy.

Cover and layout: Friends of Brands, Kyiv, Ukraine

Photos: Shutterstock

© Council of Europe, November 2020

INTEGRAREA PERSPECTIVEI DE GEN ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR: LISTĂ DE VERIFICARE PENTRU FACULTĂȚILE DE DREPT

Dr Anne Laure Humbert ^{1 2}

Care este conținutul acestei liste de verificare?

Această listă de verificare subliniază ideile de bază ce trebuie luate în considerare atunci când instituțiile de învățământ superior, în special facultățile de drept, doresc să integreze perspectiva egalității de gen în programa lor. Potrivit Consiliului Europei³, integrarea perspectivei de gen înseamnă luarea în considerare a preocupărilor, nevoilor, condițiilor de trai și circumstanțelor atât ale femeilor, cât și ale bărbaților în elaborarea politicilor, programelor sau proiectelor. În contextul facultăților de drept, acest lucru poate însemna asigurarea faptului că toate aspectele elaborării programei includ o perspectivă privind egalitatea de gen.

Care este scopul acesteia?

Scopul acestei liste de verificare este de a permite personalului-cheie din facultățile de drept (de ex. administrația universității, decanii, profesorii etc.) să reflecteze asupra și să evalueze măsura în care perspectiva de gen este integrată în programa de drept, și să îi ghideze acolo unde sunt necesare acțiuni suplimentare.

Cum poate fi folosită această listă de verificare?

Această listă de verificare nu este un instrument obligatoriu, ci un punct de start pentru reflecție și acțiuni suplimentare. De asemenea, ar trebui adaptată la context, în special specificitatea contextului național pentru instituțiile de învățământ superior și cel al dreptului ca disciplină.

1 Pe baza Humbert, Clayton-Hathway și Tzanakou (2020), <https://gearingroles.eu/wp-content/uploads/2020/05/2002-Gender-mainstreaming-in-education.pdf>.

2 Mulțumiri Dr Maria Lopez Belloso (Universitatea din Deusto, Spania) și Dr Chara Bakalis (Universitatea Oxford Brookes, Marea Britanie) pentru comentariile și contribuțiile lor valoroase la această listă de verificare

3 <https://www.coe.int/en/web/genderequality/what-is-gender-mainstreaming>

Care sunt diferitele domenii de intervenție?

Integrarea perspectivei de gen în învățământul superior implică abordarea a patru întrebări principale:

1. Ce? Conținutul sensibil la aspectele legate de gen înseamnă asigurarea faptului că conținutul specific subiectului include o perspectivă a egalității de gen. Acest lucru poate însemna implicarea în mod explicit cu relații de putere inegale între femei și bărbați, dar și luarea unei perspective intersecționale prin includerea altor motive de diversitate (cum ar fi vârsta, dizabilitatea, etnia etc.) care se pot intersecta cu sexul și genul.

2. Cum? Pedagogia sensibilă la dimensiunea de gen implică luarea în considerare a modului de încorporare a genului în diferite modalități de predare și învățare. Ferguson⁴ identifică pedagogia sensibilă la dimensiunea de gen ca implicând învățarea participativă, validând experiența personală, încurajând acțiunea socială și răspunderea, dezvoltând gândirea și reflecția critică, înțelegând și luând în considerare rolul instituțiilor sociale. Preocupările pedagogice legate de egalitatea de gen trebuie să abordeze prejudecățile de gen atât în cunoștințele și atitudinile formatorilor, cât și în practica lor de predare.

3. Cine? Trebuie instituite **structuri** sensibile la dimensiunea de gen. Aceasta implică acordarea de atenție componentei de gen a personalului, inclusiv a echipelor didactice din cadrul programelor sau modulelor. De asemenea, membrii echipei didactice ar trebui să fie instruiți în mod adecvat cu privire la relevanța perspectivei egalității de sex și gen în legătură cu disciplina lor și să se implice în dezvoltarea profesională continuă în acel domeniu.

4. În ce context? Instituțiile de învățământ superior trebuie să instituie **ecosisteme** sensibile la dimensiunea de gen, cu un angajament instituțional la toate nivelurile — inclusiv personalul de conducere - pentru a integra perspectiva de gen în programă și cercetare. Acest lucru trebuie susținut de o apreciere, monitorizare și evaluare periodică, dar și de resurse adecvate, precum și de oferirea de vizibilitate și legitimitate importanței genului. Instituțiile trebuie să se asigure că sexismul, hărțuirea sexuală și violența bazată pe gen sunt prevenite în cadrul/între personal și grupurile de studenți.

4 https://trainingcentre.unwomen.org/RESOURCES_LIBRARY/Resources_Centre/00%20Introduction%20Working%20Papers.pdf.

1. Conceptele cheie de bază legate de sex și gen sunt prezente în programa de drept?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Baza pentru asigurarea faptului că perspectiva de gen este integrată în programă este, în primul rând, includerea de concepte-cheie legate de sex și gen. Sexul poate fi înțeles ca un marker biologic, în timp ce genul, potrivit Convenției de la Istanbul⁵, este construcția socială a "rolurilor, comportamentelor, activităților și atributelor pe care o societate dată le consideră adecvate pentru femei și bărbați". Genul este de obicei (dar nu obligatoriu) ancorat în conceptul de sex. Genul trebuie să fie înțeles ca un principiu fundamental de organizare al societății și încărcat de relații de putere inegale din punct de vedere istoric între femei și bărbați, care stau la baza construcției sistemelor educaționale, precum și a cadrelor legislative naționale și internaționale, a interpretării și implementării acestora. Aceasta înseamnă că programa de drept tinde să reflecte inegalitățile încorporate în cadrele legislative existente și poate întări regulile de gen, rolurile de gen, prejudecățile de gen și/sau stereotipurile de gen dacă acestea nu încorporează perspectiva egalității de gen. Atunci când analizăm conceptele-cheie legate de sex și gen în programa de drept, trebuie să luăm, de asemenea, în considerare obiectul dreptului (de exemplu, dreptul familiei, dreptul comercial sau dreptul constituțional) și felul în care legislația protejează diferitele drepturi pe baza sexului și genului, precum în cadrul dreptului familiei cu privire la căsătorie sau dreptului muncii cu privire la concediul prenatal/de îngrijire a copilului. De exemplu, problemele de interes sunt dacă sexul și genul, în calitate de concepte, sunt incluse în programă, inclusiv deconstruirea stereotipurilor judiciare. De asemenea, ar mai putea însemna examinarea modului în care diferitele tipuri de drept acordă relevanță egalității de gen, precum în cazul drepturilor de custodie în cazurile de violență împotriva femeilor.

2. Conceptele cheie mai avansate legate de sex și gen sunt prezente în programa de drept?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Pe lângă sex și gen, ar trebui incluse și luate în considerare în programa de drept și concepte mai avansate. Acestea includ măsura în care sunt incluse identitatea de gen, sexualitatea sau heteronormativitatea și dacă ar putea exista practici discriminatorii în drept. Programa facultăților de drept

5 <https://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

ar trebui să ia în considerare felul în care sunt abordate identitatea și sexualitatea în cadrul diferitelor sisteme juridice, ridicând întrebări precum dacă căsătoria între persoane de același sex este legală și, dacă da, dacă aceasta conferă drepturi parentale egale. Aceasta poate însemna includerea studiilor de caz privind relevanța dezbaterilor privind identitatea de gen, implicațiile introducerii căsătoriei între persoane de același sex în multe țări din lume sau implicațiile heteronormativității pentru apariția unor modele de familie din ce în ce mai variate și vizibile. Cadrele legislative trebuie să ia în considerare din ce în ce mai multe aspecte legate de modele familiale alternative, cum ar fi cazurile în care copiii se nasc și/sau sunt adoptați în cadrul parteneriatelor de același sex. Perspectivile socio-juridice asupra dreptului pot fi deosebit de valoroase aici pentru a examina modul în care construcțiile sociale ale genului interacționează cu dreptul, de ex. în cazul dreptului familiei și modul în care legislația în materie de divorț este organizată și construită, pentru a asigura abordări mai incluzive ale educației de drept.

3. Conceptul de intersecționalitate și discriminare multiplă este prezent în programa de drept?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Programa trebuie să introducă o abordare intersecțională, care recunoaște diversitatea inerentă în cadrul grupurilor și dezechilibrele de putere cu care se confruntă diferitele grupuri. Intersecționalitatea surprinde avantajele și dezavantajele cu care se confruntă diferitele grupuri de femei și bărbați, de exemplu la vârste diferite în raport cu cursul vieții lor sau dacă au o dizabilitate. În drept, intersecționalitatea este relevantă pentru legea anti-discriminare, dar indică limitarea concentrării pe o singură axă. Discriminarea care poate apărea din combinarea diferitelor identități ar putea fi importantă, cum ar fi faptul că este femeie și în același timp are origini etnice minoritare. Intersecționalitatea se referă la asigurarea faptului că structurile de putere sunt identificate, contestate și demontate pentru toate grupurile și nu numai pentru grupul majoritar. În cele din urmă, intersecționalitatea poate fi inclusă drept cadru epistemologic, recunoscând diferite moduri de cunoaștere, prin care construcția și interpretarea legii pot fi analizate din diferite puncte de vedere. Necesitatea aplicării unei abordări intersecționale este deosebit de evidentă în cazul drepturilor omului, având în vedere cerința de a se asigura că drepturile diferitelor grupuri sunt protejate. În contextul dreptului familiei, aceasta ar putea însemna, de asemenea, înțelegerea diferitelor semnificații și practici în cadrul diferitelor grupuri religioase și/sau etnice.

4. Conceptele de sex și gen din programa de drept sunt prezentate nu numai drept inegalități la nivel individual, ci și modelate de factori structurali din mediu?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Inegalitățile de gen se manifestă la diferite niveluri: individual (micro), organizațional (meso) și societal (macro). Integrarea perspectivei de gen în programa de drept înseamnă nu doar înțelegerea

modului în care se manifestă inegalitățile la nivel individual, ci și modul în care acestea sunt modelate și răspund la factorii structurali din mediu. De exemplu, hărțuirea sexuală este legiferată la nivelul indivizilor, dar aceasta ar putea fi modelată de politici privind violența în bază de gen la locul de muncă și încadrată de o legislație mai largă la nivel internațional sau național. De asemenea, este posibil să susținem că legea, prin construcție, este sexistă deoarece - de facto - femeile sunt afectate în mod disproporționat, de exemplu în dreptul familiei. Astfel, programa de drept ar trebui să introducă o reflecție cu privire la existența, de fapt, a neutralității și la modul de negociere a compromisurilor între recunoașterea diferențelor și, totuși, legiferarea împotriva discriminării. Aceasta implică înțelegerea dacă legislația se referă la oportunități și rezultate egale (presupunerea că femeile și bărbații ar trebui tratați în mod egal, de exemplu, în dreptul muncii), chiar dacă acest lucru nu duce la rezultate egale, indiferent dacă în unele cazuri anumite grupuri trebuie tratate diferit (presupunerea că trebuie luate în considerare specificitățile, de exemplu, legislația privind protecția maternității sau legislația privind cotele pentru a compensa inegalitățile istorice existente între femei și bărbați) sau, în plus, trebuie examinate structurile (presupunerea că structurile actuale sunt inerent orientate spre gen și că legislația poate contribui la contestarea normelor și a relațiilor de putere existente). Ar putea însemna, de asemenea, analiza în ce măsură înclinația mai mare a bărbaților spre violență, în contextul activității infracționale și al dreptului penal, este legată de așteptările și expresiile masculinității (inclusiv formele toxice ale masculinității).

5. Conceptele-cheie legate de drepturile omului, drepturile fundamentale, egalitatea (de gen) și legislația privind violența împotriva femeilor sunt prezente în programa de drept?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Drepturile omului trebuie să încadreze integrarea perspectivei de gen în orice programă educațională, iar acest lucru este cu atât mai relevant pentru facultățile de drept. Mai mult, drepturile omului ar trebui privite și din perspectiva egalității de gen, întrucât drepturile femeilor sunt drepturile omului. Studenților trebuie să li se ofere conținut de învățare care să abordeze cadrele legale, politice și de reglementare care includ perspectiva de sex și gen. Acestea ar trebui să abordeze concepte-cheie legate de sex și gen în legătură cu drepturile omului, drepturile fundamentale și legislația privind egalitatea. Acestea ar trebui examinate la diferite niveluri, având în vedere modul în care acestea funcționează la nivel organizațional, național, în UE sau la nivel internațional. De exemplu, prezentarea moștenirii lui Olympe de Gouge studenților poate duce la discutarea drepturilor femeilor ca drepturi ale omului. În plus, programa poate include înțelegeri ale avantajelor și dezavantajelor asociate cu faptul că genul este integrat în convenții mai generale, precum CEDO, PIDCP sau, alternativ, în texte specifice, cum ar fi Convenția de la Istanbul și CEDAW. În cele din urmă, studenților le pot fi prezentate diferite teme legate de gen în cadrul convențiilor importante, cum ar fi: (1) Articolul 2 al CEDO și Articolul 6 al PIDCP privind dreptul la viață sau violența împotriva femeilor; (2) Articolul 8 al CEDO privind dreptul la respectarea vieții private și de familie, Articolul 9 al CEDO și Articolul 18 al PIDCP privind dreptul la libertatea religiei; sau (3) Articolul 11 al CEDO și Articolul 25 al PIDCP privind dreptul la întrunire și asociere și participarea politică. Aceasta poate include discuții cu privire la măsura în care sexul și genul sunt sau ar trebui să fie incluse ca o caracteristică protejată în temeiul legilor privind infracțiunile inspirate de ură și instigarea la ură. Poate însemna, de asemenea, încorporarea de acțiuni de combatere și prevenire a sexismului și a stereotipurilor discriminatorii, care afectează educația și participarea femeilor la economie și la viața publică, cum ar fi recomandarea CM/Rec (2019) a Comitetului de Miniștri

6. Materialele didactice sunt revizuite în mod regulat pentru a asigura absența stereotipurilor de gen?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Ar trebui efectuată o revizuire periodică a materialelor didactice, așa încât conținutul didactic să nu fie doar reprezentativ pentru viețile atât ale femeilor, cât și ale bărbaților, în diversitatea lor, dar și să promoveze o viziune nediscriminatorie și de egalitate de gen între femei și bărbați atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Aceasta înseamnă revizuirea periodică a conținutului listelor de lectură, a subiectelor și a cazurilor analizate ca parte a cursului. Aceasta ar putea include discutarea cazurilor de referință pentru egalitatea de gen în contextul național, dar și discutarea posibilelor prejudecăți în pronunțarea sentinței sau a modului de atenuare a acestora prin instruirea judecătorilor cu privire la violența în bază de gen și, mai precis, la violența sexuală și viol. În cazul maternității/paternității, impactul stereotipurilor de gen ar trebui să fie luat în considerare pentru efectele potențiale asupra hotărârilor judecătorești privind custodia copiilor aflați în întreținere, nu în ultimul rând în situațiile în care există violență în parteneriatul intim. Materialele didactice actuale trebuie evaluate, deoarece ar putea susține o viziune patriarhală a familiei, bazată pe stereotipurile de gen și pe rolurile sociale de gen stereotipice. Trebuie evaluat și modul în care aceste materiale oferă o analiză feministă critică a subiectelor legate de gen, cum ar fi violul, traficul sexual sau prostituția. Utilizarea limbajului poate fi, de asemenea, analizată dintr-o perspectivă critică, cum ar fi în cazul testului "omului rezonabil" folosit istoric de juriile din unele țări, care ar putea duce la judecăți impregnate cu prejudecăți și așteptări. Un alt exemplu este examinarea dezvoltării istorice a strategiilor de apărare juridică bazate pe stereotipuri și norme sociale. În cazul violenței sexuale, unele strategii au fost criticate, cum ar fi atunci când se bazează pe ideea că violența sexuală ar putea fi justificată prin pierderea autocontrolului făptuitorului și/sau provocarea de către victimă. În cele din urmă, în cadrul răspunderii civile delictuale, compensația pentru prejudicii poate fi bazată pe gen, în cazurile în care se acordă o atenție mai mică prejudiciului psihologic creat de violența în familie în comparație cu cazurile de reputație sau daune economice.

7. Programa oferă opinii și abordări alternative în afară de abordările tradiționale?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Disciplinele se bazează în mod obișnuit pe lecturi canonice, adică texte ale autorilor cheie văzute ca fiind centrale în dezvoltarea istorică a disciplinei. Pentru a integra perspectiva de gen în programă, este important să li se ofere studenților perspective alternative și să se discute despre modul în care o multitudine de abordări pot aprofunda cunoștințele și înțelegerile. Relatățile sensibile la aspectele legate de gen și/sau feministe cu privire la drepturile omului pot fi incluse în programă. În mod tradițional, facultățile de drept s-au concentrat pe predarea modului de a gândi ca un avocat și instruirea studenților în raționamentul juridic. Cu toate acestea, raționamentul juridic implicit este, în sine, bazat pe gen, iar programa de drept ar trebui să examineze modul în care acesta este modelat de principii și valori care nu sunt neutre în materie de gen. De exemplu, rejudecarea cauzei dintr-o perspectivă feministă a arătat că se poate ajunge la concluzii foarte diferite.

CUM?

---

8. Egalitatea de gen este un element de sine stătător al programei?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Problemele legate de egalitatea de gen trebuie să fie incluse ca element de sine stătător în programă pentru a oferi vizibilitate, legitimitate și importanță. În mod ideal, acesta ar putea fi sub forma unui întreg modul în cadrul unui program mai larg de studiu. De exemplu, un program de licență în drept ar putea include un modul cu probleme de gen în sfera mai largă a drepturilor omului, cum ar fi Genul și Legislația, sau Genul și Legislația UE. Aceasta poate oferi o analiză a măsurii în care reprezentarea și interpretarea procesului legislativ și de implementare a legii sunt sensibile la gen, în limbajul, conținutul sau efectele sale.

9. Egalitatea de gen este un element obligatoriu al programei de drept?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

O perspectivă a egalității de gen trebuie să fie inclusă ca o parte obligatorie a programei de drept în toate modulele (de exemplu, dreptul familiei, dreptul comercial sau dreptul constituțional). Acest lucru este esențial pentru a se asigura că nu este dată la o parte ca un subiect de interes special în cadrul programei de drept. Integrarea obligatorie a perspectivei de gen arată clar că nu este vorba doar de a privi problemele femeilor ca fiind o problemă minoritară, ci de a insufla ideea că genul înseamnă a se gândi la și a contesta relațiile de putere din societate în beneficiul tuturor (femei și bărbați). De exemplu, atunci când integrarea perspectivei egalității de gen este obligatorie, permite un spațiu pentru a înțelege natura bazată pe gen a legii și modul în care a fost construită. Acest lucru este vizibil prin limbaj, cum ar fi în hotărârile mai vechi, care ar descrie – problematic - un parteneriat de drept comun ca "un bărbat și amanta sa" și care l-ar fi descris acum ca un "cuplu coabitant". Neimplicarea problemelor de gen în cadrul programei de drept permite ca astfel de apariții să persiste și să rămână necontestate.

10. Abordările și metodologiile sensibile la dimensiunea de gen sunt luate în considerare în programa de drept?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Modalitățile de cunoaștere (epistemologiile) pot fi luate în considerare din diferite puncte de vedere. Din punct de vedere al genului, epistemologia sensibilă la dimensiunea de gen și feministă a pledat că o mare parte din cunoștințele create și predate se bazează pe experiențele bărbaților. Adoptarea unor puncte de vedere diferite poate oferi o perspectivă mai bogată pentru studenți și le permite să cunoască o perspectivă mai largă asupra lumii. În programa de drept, aceasta ar putea însemna dezbateră principiilor fundamentale, cum ar fi consimțământul, așa cum este folosit (sau nu) în sentințele de condamnare pentru faptele de viol. Ar putea însemna, de asemenea, examinarea conceptului de autonomie în dreptul medical, cum ar fi, de exemplu, modul în care sunt tratate femeile ca pacienți în timpul maternității. Aceasta cuprinde, de asemenea, ideea autonomiei relaționale, prin care indivizii nu iau decizii într-un vid, ci iau în considerare și efectele asupra altor persoane și care, în conformitate cu normele sociale, este probabil să fie diferite pentru femei și bărbați. În general, programa ar trebui să ia în considerare natura contradictorie a legii și cum (stereotipic) aceasta poate fi înțeleasă ca o construcție masculină în contradicție cu abordări mai cooperante și mai grijulii.

11. Sunt create oportunități în cadrul predării pentru ca studenții să lucreze în colaborare în grupuri diverse?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Trebuie examinat modul în care studenții lucrează împreună în timpul învățării și modul în care acest lucru este afectat de relațiile de gen. Scopul este de a se asigura că diversele experiențe ale studenților sunt utilizate pentru a adăuga valoare experienței de învățare pentru toată lumea. De asemenea, un alt scop este de a se asigura că toată lumea are șanse egale de a contribui, că există diversitate de gen în grupurile/echipele de studenți și că se evită izolarea. De exemplu, personalul didactic ar trebui să se asigure că o echipă de studenți nu cuprinde o singură femeie și restul bărbați (și invers). Colaborarea în drept poate fi realizată prin clinici juridice pentru egalitatea de gen și combaterea discriminării, oferind studenților posibilitatea de a asista la cazuri legate de gen și de a-și lega cunoștințele teoretice de perspective personale și experiența juridică practică.

CINE?

---

12. Există un echilibru de gen în echipa de predare a programei?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Este important să se promoveze o echipă de predare diversă din punct de vedere al genului în cadrul programelor și, acolo unde este posibil, în cadrul modulelor. Aceasta înseamnă, de asemenea, asigurarea echilibrului de gen pe parcursul desfășurării programei și evitarea cazurilor în care studenții sunt instruiți doar de femei (sau de bărbați) în prima jumătate a programei lor. Reprezentarea egală a genului în echipa de predare a programei joacă un rol simbolic important, asigurându-se că studenții la drept consideră această practică ca favorizând egalitatea de gen, nu numai în ceea ce privește persoanele implicate, ci și în conținutul legii în sine.

13. Există instruire disponibilă pentru a se asigura că personalul didactic este conștient de problemele pedagogice legate de egalitatea de gen?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Este important să se argumenteze motivul pentru care o perspectivă a egalității de gen este importantă în fiecare disciplină, precum și asigurarea faptului că personalul didactic are cunoștințele și abilitățile adecvate pentru a preda conținut integrat din perspectiva genului și a egalității de gen în domeniile lor de expertiză. Formarea pentru a-și dezvolta cunoștințele și abilitățile, în mod ideal în formă continuă, poate permite personalului didactic să identifice mai bine exemple și ilustrații în care este nevoie de o perspectivă de gen. Este important ca expertiza și cunoștințele în materie de egalitate de gen să nu fie considerate ca fiind de la sine înțelese: ar trebui asigurate periodic resurse suficiente pentru formare și dezvoltare în acest domeniu. Acest lucru trebuie să se extindă, conform recomandării CM/Rec (2019) a Comitetului de Miniștri, la formarea cu privire la stereotipurile de gen, la modul de recunoaștere și abordare a sexismului, a prejudecăților și atitudinilor părtinitoare, dar și la modul de contestare a acestora. Instituțiile de învățământ superior pot dezvolta și pune la dispoziție resurse online pentru a compila materiale de învățare și predare sensibile la aspectele legate de gen, precum și bune practici în pedagogia sensibilă la dimensiunea de gen pe care să se bazeze dezvoltarea profesională continuă a personalului didactic.

14. Există un angajament de promovare a egalității de gen în programa de drept în rândul factorilor de decizie din echipa de conducere superioară?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Eforturile instituționale pentru integrarea egalității de gen în programă trebuie sprijinite și promovate la cel mai înalt nivel al organizației. Acest lucru asigură instituirea unor mecanisme corespunzătoare, oferirea unor resurse adecvate și conferă legitimitate și importanță eforturilor. În general, o parte semnificativă a programei de drept se bazează pe teme și subiecte necesare pentru acreditare de către barourile naționale și care nu sunt neapărat nici (?) sensibile la aspectele legate de gen și nici defalcate pe genuri. Cu toate acestea, conducerea superioară din facultățile de drept trebuie să joace un rol clar în asigurarea faptului că un element de egalitate de gen și o integrare a perspectivei de gen pe tot parcursul programei sunt parte integrantă a procesului de acreditare.

ÎN CE CONTEXT?

---

15. Există un mecanism de evaluare pentru a raporta dacă egalitatea de gen este inclusă ca o problemă orizontală în descriptorii modulelor?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Descriptorii modulelor trebuie să reflecte posibilele perspective legate de egalitatea de gen ale conținutului de învățare. Este important să ne asigurăm că acest conținut de învățare nu este neutru din punct de vedere al genului (adică presupune că perspectiva prezentată este universală, ceea ce duce adesea la o prejudecată androcentrică, cum ar fi domeniile dreptului în care relatările femeilor au fost neglijate) sau la lipsa abordării sensibile la dimensiunea de gen (adică genul nu este considerat o categorie de relevanță). Programa de drept trebuie revizuită periodic pentru a se asigura că sunt incluse problemele legate de egalitatea de gen, cu mecanisme formale disponibile conducerii superioare, pentru a monitoriza măsura în care acestea sunt implementate în toate programele.

16. Se ia în considerare limbajul și comunicarea sensibile la dimensiunea de gen?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Limbajul poate fi privit atât ca reflectând, dar și construind o realitate. Ca atare, atunci când se folosește limbajul sexist, acesta ar putea întări inegalitățile de gen existente, mai degrabă decât să le conteste. Acest lucru este valabil, în special, pentru limbile care folosesc termenii masculini ca referent universal. Din acest motiv, este esențial să ne asigurăm că eforturile sunt îndreptate spre utilizarea unui limbaj sensibil la dimensiunea de gen și a altor forme de comunicare, cum ar fi imaginile. Recomandarea CM/Rec (2019) a Comitetului de Miniștri solicită combaterea sexismului în limbaj și alte forme de comunicare, pe care le consideră aspecte cheie care modelează atitudini, comportamente și identități legate de gen. De asemenea, sunt recomandate discuții critice privind construcția feminităților și masculinităților, de exemplu prin discuții în mass-media sau campanii de sensibilizare.

17. Este considerată și contestată problema discriminării bazate pe sex/gen în învățământul superior?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Inegalitățile bazate pe sex și gen rămân larg răspândite în învățământul superior. Acest lucru este vizibil prin diferențele în carieră, femeile fiind mai puțin susceptibile de a-și putea asigura un post permanent (titular), mai probabil să lucreze cu jumătate de normă sau pe bază de contract și mai puțin probabil să aibă acces la mai multe funcții de conducere, inclusiv funcții de luare a deciziilor precum profesori titulari. Inegalitățile sunt vizibile și în activități, deoarece femeile publică în general mai puțin și au mai puțin acces la finanțare și fonduri nerambursabile. Trebuie evaluată măsura în care acest lucru se aplică facultăților de drept și instituțiilor de învățământ superior specifice, în vederea remedierii oricărei forme existente de discriminare bazată pe sex/gen în instituție. Procedând astfel, facultățile de drept ar trebui să facă schimb de informații și să se consulte cu alte instituții pentru a învăța unele de la altele.

18. Sunt colectate date în mod regulat despre egalitatea de gen din programă în scopuri de monitorizare și raportare?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Datele privind aspectele relevante ale integrării perspectivei de gen în programă sunt importante pentru a se asigura că instituțiile sunt capabile să își evalueze valoarea de referință și, ulterior, să monitorizeze și să raporteze progresele realizate în asigurarea faptului că genul este inclus în programă. Aceasta presupune identificarea unor indicatori adecvați și instituirea unor sisteme care să susțină aceste eforturi și să contribuie la o monitorizare instituțională mai vastă a calității. Indicatorii ar putea include compoziția pe criterii de sex a personalului didactic, măsura în care modulele sau programele iau în considerare o perspectivă a egalității de gen, prezența modulelor de sine stătătoare sensibile la aspectele legate de gen etc.

19. Sunt colectate date în mod regulat despre egalitatea de gen de la corpul studentesc și cel al personalului în scopuri de monitorizare și raportare?

DELOC

1

2

3

4

5

DA

Colectarea datelor și monitorizarea corpului studentesc pot arăta unde există lacune în prevederi și rezultate din perspectiva egalității de gen. Acestea pot include monitorizarea dezagregată în funcție de sex a înscrierii, atingerii obiectivelor și alegerilor subiectelor de către studenți. Astfel se asigură că discrepanțele de gen sunt identificate și, acolo unde este posibil, sunt luate măsuri de remediere. Acest exercițiu poate furniza informații cheie despre motivele, fie ele individuale sau structurale, care permit sau împiedică o reprezentare egală în toate sectoarele și nivelurile de educație. Indicatorii ar putea include compoziția pe criterii de sex a studenților, înscrierea la module defalcate pe genuri etc.

20. Se argumentează motivul pentru care este importantă integrarea egalității de gen în programa de drept?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Într-un context în care nu tot personalul didactic este familiarizat cu egalitatea de gen ca disciplină sau perspectivă în cadrul legii, este important să se asigure că ei înțeleg importanța acesteia și necesitatea de a încorpora o perspectivă a egalității de gen în toate aspectele programei de drept. Aceasta include lucrul la diferite beneficii potențiale din adoptarea unei perspective a egalității de gen care se bazează atât pe abordarea drepturilor omului, justiție socială, cât și pe argumentele economice. De asemenea, înseamnă ilustrarea importanței adoptării unei perspective de gen folosind o gamă de materiale vizuale și/sau interactive, videoclipuri sau materiale de instruire.

21. Există acțiuni comunitare care consolidează cunoștințele privind egalitatea de gen în societate în general?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Promovarea egalității de gen în programa de drept poate fi îmbunătățită prin interacționarea cu comunitatea mai largă și în special cu corpul studentesc. Aceasta poate lua forma organizării de evenimente și ateliere care se concentrează pe subiecte legate de egalitatea de gen, participarea la zile deschise și târguri studentești pentru a prezenta activități de cercetare cu privire la gen sau organizarea de campanii pentru creșterea gradului de conștientizare a personalului și a studenților.

22. Sunt instituite măsuri pentru a asigura egalitatea de gen, eliminarea sexismului și integritatea fizică, sexuală și psihologică a femeilor și a bărbaților din instituție?

DELOC   1   2   3   4   5   DA

Violența bazată pe gen împotriva femeilor și fetelor, inclusiv hărțuirea, continuă să fie un motiv de îngrijorare pe tot parcursul educației. Instituțiile ar trebui să fie conștiente de aceste probleme, să ia măsurile adecvate pentru a preveni orice formă de violență și să asigure răspunsuri adecvate, sprijin pentru victime și sancțiuni pentru autorii infracțiunilor. Aceasta implică, de asemenea, explicitarea standardelor de conduită, adică modul în care este de așteptat să se comporte studenții și personalul. Acolo unde este relevant, aceste inițiative pot fi discutate în limita legii și a modului în care aceasta încadrează și reglementează răspunsurile la violența în bază de gen în facultățile de drept și, în termeni mai generali, în societate. Facultățile de drept ar putea urma Recomandarea CM/Rec (2019) a Comitetului de Miniștri care solicită implementarea și/sau sprijinirea campaniilor de eradicare a tuturor formelor de stereotipuri și agresii legate de gen, hărțuire pe internet (cyberbullying), insultele sexiste și violența în bază de gen. Instituțiile trebuie să se asigure că direcționează eforturile nu numai către prevenire, ci și către protecție și urmărire penală acolo unde este cazul.

Prin completarea acestei liste de verificare personalul-cheie din facultățile de drept (de ex. administrația universității, decanii, profesorii etc.) vor reflecta asupra și evalua măsura în care genul este integrat în programa de drept, **și ce măsuri ar putea fi luate și prioritizate.**

Evaluarea dvs. în această listă de verificare de-a lungul celor patru axe diferite:

(1) ce - conținut sensibil la dimensiunea de gen;
(2) cum - pedagogie sensibilă la dimensiunea de gen;
(3) cine - structuri sensibile la dimensiunea de gen;
și (4) în ce context - ecosistemele sensibile la dimensiunea de gen, facilitează crearea unei imagini de ansamblu asupra măsurii în care genul este integrat în programa facultăților de drept și identifică domeniile prioritare.

Acest instrument permite o reprezentare vizuală a posibilelor domenii de acțiune în fiecare dintre cele patru axe diferite pentru integrarea perspectivei de gen în programa de drept prezentate mai sus.

CE - CONȚINUT SENSIBIL LA DIMENSIUNEA DE GEN	1	2	3	4	5
Conceptele cheie de bază legate de sex și gen prezente în programa de drept					
Conceptele cheie mai avansate legate de sex și gen în programa de drept					
Conceptul de intersecționalitate în programa de drept					
Conceptele de sex și gen în programa de drept din punct de vedere structural					
Concepte privind drepturile omului, drepturile fundamentale și legislația privind egalitatea în programă					
Materiale didactice revizuite în mod regulat pentru a asigura absența stereotipurilor de gen					
Programa oferă opinii și abordări alternative în afară de abordările 'ortodoxe'					
CUM - PEDAGOGIE SENSIBILĂ LA DIMENSIUNEA DE GEN	1	2	3	4	5
Genul un element de sine stătător al programei de drept					
Genul un element obligatoriu al programei de drept					
Puncte de vedere și/sau abordări și metodologii feministe luate în considerare în programa de drept					
Oportunități create în cadrul predării pentru ca studenții să lucreze în colaborare în grupuri diverse					
CINE - STRUCTURI SENSIBILE LA DIMENSIUNEA DE GEN	1	2	3	4	5
Echilibru de gen în echipa de predare a programei					
Instruire disponibilă pentru a se asigura că personalul didactic este conștient de problemele pedagogice legate de egalitatea de gen					
Angajament pentru promovarea genului în programa de drept în rândul factorilor de decizie din echipa de conducere superioară					
ÎN CE CONTEXT - ECOSISTEME SENSIBILE LA DIMENSIUNEA DE GEN	1	2	3	4	5
Mecanism de evaluare pentru a raporta dacă egalitatea de gen este inclusă ca o problemă orizontală în descriptorii modulelor					
Date colectate în mod regulat în legătură cu genul în programă în scopuri de monitorizare și raportare					
Date colectate în mod regulat în legătură cu genul în corpul studentesc în scopuri de monitorizare și raportare					
Argumentarea motivului pentru care este importantă integrarea genului în programa de drept					
Acțiuni comunitare care consolidează cunoștințele privind genul în societate în general					
Măsuri instituite pentru a asigura integritatea fizică, sexuală și psihologică atât a femeilor, cât și a bărbaților în instituție					

REFERINȚE SUPLIMENTARE

Bartlett, K. T. & Kennedy R. (1991), *Feminist Legal Theory*, Westview Press, Boulder-San Francisco-Oxford.

Conaghan, J. (2009), Intersectionality and the Feminist Project in Law, in Cooper, D., (ed), *Intersectionality and Beyond: Law, Power and the Politics of Location*. pp.21-48. Routledge Cavendish, Londra.

Hunter R., McGlynn C. & Rackley E. (2010), *Feminist Judgments, from Theory to Practice*. Hart Publishing.

Mackinnon, C. (1989) *Toward a Feminist Theory of the State*, Harvard University Press.

Olsen, F. (1990), Feminism and Critical Legal Theory: An American Perspective, in *International Journal of the Sociology of Law*, 18(2), pp.199-215.

Recomandarea CM/Rec (2007)13 a Consiliului Europei a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la integrarea perspectivei de gen în educație⁶.

Programul-cadru 7 al Comisiei Europene (FP7) (PC7) și Planurile Orizont 2020 pentru egalitatea de gen. Aceste proiecte au creat o cantitate vastă de materiale de bază și instrumente care pot fi de mare folos pentru facultățile de drept interesate de integrarea egalității de gen în operațiunile și programa lor⁷.

Instrumentul GEAR al Comisiei Europene⁸.

Raportul "She Figures"⁹ al Comisiei Europene.

6 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d5287

7 pentru o imagine de ansamblu, a se consulta Tornasi și Delaney, 2020: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/research_and_innovation/research_by_area/documents/ec_rtd_swafs_report-gender_equality.pdf

8 <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gear>

9 https://ec.europa.eu/info/publications/she-figures-2018_en

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, including all members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European convention on Human rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

www.coe.int

The Member States of the European Union have decided to link together their know-how, resources and destinies. Together, they have built a zone of stability, democracy and sustainable development whilst maintaining cultural diversity, tolerance and individual freedoms. The European Union is committed to sharing its achievements and its values with countries and peoples beyond its borders.

www.europa.eu

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe